



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Luda Ad Ambram.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

*Locus ad Arminium
Ingle an der Emmer.*



- 1. Ecclesia Parochialis*
2. Emmer fluvius.
3. Pyrmont
4. Castrum Lemini
5. Ecclesia S. Kibani extra oppidum

VICINITATE. CELEBRATÆ
M. II. D.

*Vita, que sevis potior triumphis,
Orbe terrarum feret ac Olympo
Iudice palmam!*

LUDA

LUDA AD AMBRAM.

MEMORIÆ SACRUM

HIC. IBI. LUDA. VETUS. JUCUNDÆ. MARGINE. RIPÆ
 URBS. SEDET. ET. CULTOS. AMBRA. PERERRAT. AGROS
 AMBRONES. HABITASSE. FERUNT. QUOS. CIMBRICUS. OLIM
 MILITIÆ. SOCIOS. TRAXIT. IN. ARMA. FUROR
 ILLIS. ARMINII. SUCCEDENS. ARCE. PROPINQUA
 GENS. TENUIT. VALIDA. SCEPTA. CHERUSCA. MANU
 ANNUA. SACRA. PIO. CAROLUS. DEIN. MORE. FREQUENTANS
 NASCENTEM. COLUIT. SUPPLICE. VOCE. DEUM
 ET. SCHIDROBURGUM. PROPIUS. DUM. SAXONA. BELLO
 FULMINAT. HOC. POSUIT. FRANCICA. CASTRA. LOCO
 HÆC. OLIM. DECORI. FUERINT. NUNC. PROXIMA. LUDAM
 CONCELEBRAT. NOTÆ. VENA. SALUBRIS. AQUÆ.

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
 RO. DE. FURSTENBERG.

LUDÆ. AD. AMBRAM. PERANTIQUÆ. AMBRO-
 NUM. ET. CHERUSCORUM. SEDI. CAROLI. M. CA-
 STRIS. IN. QUIBUS. AN. DCCLXXXIV. CHRISTI. NA-
 TALEM. EGIT. ET. PYRMONTANÆ. ACIDULÆ
 VICINITATE. CELEBRATÆ

M. H. P.

Aa 2

NO-

M A R N O T A E .

i. **H**IC UBI LUDA VETUS.] *Ludam* seu *Lugdām* à Carolo M. illic castra metato, ad similitudinem *Lugduni* Galliarum, *Lugidunum* Saxoniae appellatum esse, fingit Joannes Pideritius in Chron. Lippiensi pag. 205. Huic fabulae aliam aequè incertam nominis originem attexit Joannes Seilerus in Chron. Pymontano MS. cap. 20. Verum nomen exhibet nobis vita Caroli M. apud Pithæum, ubi *villa Luidi* nuncupatur; quod in Annal. Canisii *Lutundi*, & apud Reginonem ad An. 784. *Liuhidi* pro *Liubidi* corruptum legitur. Vetus nomen tempore Immadi Episcopi Paderbornensis, qui An. 1052. cœpit, & An. 1076. desit, adhuc obtinuit, testes sunt literæ antiquæ, quæ sic habent. *Notum sit omnibus tam futuris quàm presentibus, qualiter Wirinbertus cum consensu & laude filii justissimi heredis sui Bovonis, duo curtilia in pago Tietmelli & in villa Aldenborpe, & XL. jugera & X. jugera in Remikenbusun, & insuper medietatem cujusdam sylvulae in Benmenberge sanctæ Patherbrunniensi Ecclesie, & domino ac venerabili Immado ejusdem sedis Episcopo in proprium tradidit, legavit, concessit, ea videlicet ratione, ut præfatus Episcopus Immadus tres villas Odisthorp, Lavenbusen, Thesper, ad Ecclesiam quæ in Odisthorpe sita & consecrata est terminaret, & in terminationem Episcopali banno terminaret. Quod ut firmiter ac magis ratum inconcussumque permaneat, idem Wirinbertus Ecclesie quæ est in LIUTHI, & Widikindo Presbytero de cujus Parochia tres præfatae villæ sumptæ sunt, ipso annuente & collaudante unum mansum in Ubbenbrocke in proprium tradidit, condonavit. Quod si præfatus Episcopus, vel aliquis successorum ejus terminationem hanc infringere, & prædictas villas auferre voluerit, liberam habeat potestatem Wirinbertus vel heres ejus sua recipiendi, vel quod voluerit inde faciendi. Hi sunt testes. Bernhard. Ibo. Benno. Bernhard. Wiribrath. Thiammo & Wirinzo. Bescelin. Acelin. Brunig. Hocil. Ermindag. Ekbraht. Postea in divisione Sedium Archidiaconalium, Bernardo IV. Episcopo Paderbornensi per diocesim Paderbornensem facta, LUGETHE appellatur,* Quan-

Quantum ex vetustis literarum monumentis licet colligere, primi hujus urbis domini fuere Comites de Hallermundt, & deinde nobiles Domini de Homburg; ex quibus Wernerus nobilis Dominus de Homburg An. 1003. filiam suam Adelheidam Sigefrido Comiti de Eberstein in matrimonium dedit, Ludamque dotem despondit. Quam longo post tempore Ebersteinii possederunt, & Albertus Comes de Eberstein ære alieno oppressus, An. 1212. Abbati Corbeiensi primò oblatam, sed per somnolentiam, ut ferunt, neglectam, Paderbornensi Episcopo vendidit. Joannes Seilerus in Chron. Pymontano MS. cap. 21. & 22. Cæterum graves ac diuturnæ, de Comitatu Pymontano & Ludensi præfectura, cum Spiegelbergiis, Lippiensibus, Gleichiis, & Waldecensibus Comitibus subinde exortæ lites, quæ multo utrimque sanguine, ac damnis impensisque maximis steterant, faustis denique auspiciis Anno 1668. compositæ, constabilitâ in Pymontanum Comitatum successione Paderbornensis Ecclesiæ, & omni Ludensis agri jurisdictione eidem transcriptâ, nunc tandem conquiescunt.

2. AMBRA PERERRAT AGROS.] *Emmera* major, ut distinguatur ab *Emmera* minore, qui in *Wersam* haud procul urbe Monasteriensi illabatur, sic ad An. 784. appellatur Astronomo apud Reuberum, Auctori vitæ Caroli M. apud Pithæum, Adelmo, Auctori Annal. Francicorum apud Canisium, Reginoni, & Poëtæ Anonymo. Accolis est *Emmer*, qui sub radicibus silvæ Teutoburgiensis ad *Langelandam* vicum in Paderbornensi diœcesi oritur, & Steinhemium, Schidram, Ludam & arcem Pymontanam prætervectus, in Visurgim effunditur.

3. AMBRONES HABITASSE FERUNT.] Alii aliis terrarum oris *Ambrones* collocent; Nos cum Reinero Reineccio in commentario de origine Mysorum, & cum Joanne Pideritio in Chron. Lippiensi part. 1. c. 6. ad *Ambram* nostratam illorum sedem ponimus, & ab *Ambra* denominatos censemus.

4. QUOS CIMBRICUS OLIM.] Florus lib. 3. cap. 3. & quotquot *Cimbrici* belli meminerunt, *Cimbrorum* in Italiam irruentium socios faciunt Teutones, qui *Ambronibus* *Ambra* accolis vicini, siquidem in diœcesi Paderbornensi & Lippiensi Comitatu

tatu, Teutoburgium & Teutoburgiensem saltum tenuerunt, & nomine suo donarunt, facile in societatem hujus belli *Ambrones*, *Cimbris* per Noricum Italiam invasuri. Hi igitur *Ambrones*, *Cimbris* per Noricum Italiam aggredientibus, in Gallias deflexerunt, unâ cum Teutonis sociis suis aliâ viâ irrupturi. Sed, teste Plutarcho in Mario, ad Druentiam flumen, haud procul Aquis Sextiis, quas Teutoni tenebant, à Mario sunt deleti, cum ipsi soli Cæpionem, ac deinde Manlium Coss. unâ cum exercitu Romano jam antè profligassent.

5. ILLIS ARMINII SUCCEDENS ARCE PROPINQUA.] De Germanorum veterum consuetudine solum facile crebroque mutandi, & de causis cur id facerent, ita Strabo l. 7. *Commune omnium est qui istis in locis degunt, facilis & expedita soli mutatio, ob tenuitatem victus, & quod neque colunt agros, neque fructus recondunt: sed in casis habitant structurâ in unum diem constantibus, cibus eis à pecore plurimus, ut & Nomadibus: quorum etiam imitatione rebus suis in currus impositis facile campore suo abeunt quò visum fuerit. Undè, vix invenies, ait Seneca de Consol. ad Helviam, ullam terram, quam etiam nunc indigenæ colant; permixta omnia & insititia sunt. Alius alii successit. Hic concupivit, quod alii fastidio fuit; unde ille expulerat, ejectus est. Sic in *Ambronum* ad *Ambram* sedes *Cheruscii* immigrarunt, quos etiam cis *Visurgim* habitasse, suprâ in notis ad cladem *Varianam* §. 15. ex *Dione* lib. 54. ostensum est, & ex ejusdem hist. l. 55. patet: *Drusum Chattorum fines ingressum, ad Sueviam usque processisse. Inde in Cheruscorum agros conversum Visurgimque transgressum, Albim usque penetrasse, cuncta depopulando.* *Winkelmannus* etiam in notitia veteris *Westphaliæ* lib. 1. cap. 8. num. 105. *Nec dubium est, inquit, Arminium hic sedem habuisse: extant enim adhuc reliquæ arcis dictæ, die Harnesborg| ab Harminio propè Schier| versus Luidam oppidum.* Vid. *Hermanni Hamelmanni* Tract. de antiq. *Westphaliæ*. *Annal. Stangevolii* lib. 1. *Pideritium* in *Chron. Lippiensi*. Certè arx ipsa, quæ vulgò *Hermingsburg* nominatur, etiamsi diruta, in altissimo monte, situ ad bellum opportuno, veteris munitionis vestigia adhuc ostentant, & Arminii*

minii nomine gloriatur: qui illam, *abscedentibus Romanis, & pulso Marobodo*, teste Tacito lib. 2. Annalium, *regnum adfectans*, libertati popularium sibi adversæ, tanquam frænum imposuisse perhibetur. Hanc à Carolo M. everfam memorat Joan. Seilerus in Chron. Pyrm. MS. cap. 19. Pideritius autem in Chron. Lippiensi part. 2. p. 206. falso putat hoc in loco Irmenfulam Saxoniam, & Heresburgum stetisse, quæ ad Dimolam erant indaganda.

6. ANNUA DEINDE PIO.] Id quod memoriæ prodidit vita Caroli M. apud Pithæum pag. 31. *Rex Carolus inivit consilium ut hiemis tempore ageret in Saxonia, & celebravit Natale in Cidrioburgi (aliàs Sknidnosburg in pago Vaizawaga in villa LUIDI) super fluvium Ambra. Inde abiens in Saxoniam pervenit usque ad Rimia. Annal. Francor. apud Canisium: Ibi inito consilio cum Francis, ut iterum tempore hiemis iter faceret Dominus Rex in Saxoniam, quod & ita factum est, & celebravit Natalem Domini juxta Kidrioburg in pago Wazzaganni supra fluvium Ambram in villa LUTUNDI. Regino in Chron. An. 784. Rex itaque consultis fidelibus, iteratò hiemis tempore Saxoniam intravit, & celebravit Natalem Domini juxta Kichrisburg Wizzagani, super fluvium Ambra, in villa quæ dicitur LINHIDI.*

7. ET SCHIDROBURGUM.] Ita olim Schira, seu Schidra vetus locus in Comitatu Swalenbergensi, nunc Lippiensi, inter Steinhemium & Ludam situs vocabatur. Adelnus Benedictinus ad An. 784. *Rex autem congregato iterum exercitu, in Saxoniam profectus: celebratoque in castris Natalitio Domini die, supra Ambram fluvium in pago Huthagoe, juxta castrum Saxonum, quod dicitur Skidrobürg, ad locum vocabulo Rimi, quo Wisura, & Waharna confluunt, populabundus accessit. Eadem verbis iisdem commemorat Aston, apud Reuberum; Poëta Anon ad An. 784.*

Arva petens, juxta fluvium confederat Ambram,

Est ubi castellum, quod Skideronburg vocitatur.

Porro hic Carolum M. fundasse Ecclesiam Cathedralē, quæ tamen post per Brunonem & Tanquardum Saxones in Vallerleve super Ericam, & inde per Henricum primum in Vrose oppidum Northuringiæ, & tandem per Ottonem Magnum An. 967. Magdeburgum

deburgum sit translata, testatur Chron. Mindense à Meibomio editum, Henricus de Hervordia, Joannes de Effendia, Rolevingius in lib. de laudibus antiquæ Saxonix, Hartmannus Scheidelius in Chron. & descriptione Magdeburgi, Pideritius in Chron. Lippiensi part. 2. pag. 206. Cleinsorgius in MS. Annal. Ecclesiast. Westphaliæ. Quemadmodum igitur Episcopatus hîc institutus, ex alio loco in alium migravit, & profusus hodie evanuit, ut de eo, & similibus Germaniæ Ecclesiis illud Severi Imp. pro dolor! usurpare jam liceat, *Omnia fui & nihil*. Ita etiam *Schiram novam, veteri Schiræ* proximam, opulentum Blombergensis Monasterii Canonorum Regularium S. Augustini prædium, Lippienses Comites in rem suam, hoc est, usum profanum converterunt. Piderit. in Chron. Lippiens. p. 626. Heu pietas! heu prisca fides!

8. CONCELEBRAT NOTÆ VENA SALUBRIS AQUÆ.] Fontes Pymontanos describit Henricus de Hervordia in Cod MS. de tempor. memor. ætat. 2. c. 112. *In Westphalia quoque juxta oppidum*, inquit, *Lude diœcesis Paderbornensis fons est, qui dicitur Sacer Fons, de quo si quis pronus biberit, in faciem ejus exilit, & quasi expergi videtur. Ibidem est & alius fons, qui dicitur Fons bulliens. Iste quasi quadratus est de quatuor lateribus equalibus; quolibet latere forte 12. pedum existente, & fundus subter rubeus ad pallorem declinans. Nil in ipsum influit nec effluit, sed continuè bullit & sonore, sic quòd ad jactum balistæ potest audiri. Propter ampullas magnas & viscosas in ipso jugiter elevatas & disruptas, perpetuæ est bullitionis. Ita Henricus de Hervordia, qui An. 1370. defunctus, & An. 1377. jussu Caroli IV. Imperatoris Mindæ præsentis exhumatus, & honestiori loco denuò sepultus, Mindæ in templo Patrum Dominicanorum quiescit. Chron. Mindense à Meibomio editum p. 119. Postea Anno 1556. sacrum hunc fontem mirâ vi multis gravibusque morbis medendi inclaruisse, & magno externorum concursu celebratum narrat Joan. Seilerus in Chron. Pymont. MS. c. 3. & Joannes Gigas Medicus & Mathematicus insignis, ortu Ludensis, & Henricus Harius J. C. in descript. diœcesis Paderbornensis singulariter jam olim commendarunt. Quem etiam nunc salubritate nobilem, viri Principes ac Dynastæ complures, quotannis certatim frequentant, non exiguo accolarum & Ludensium præcipuo emolumento.*

TRO-